

УДК 378.461

ПЕДАГОГІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

Писаренко Іван, Поляков Андрій

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент Кононенко С.О.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені

Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна

У статті розглядається творча діяльність учнів в процесі гурткової роботи. Акцентується увага на соціально-педагогічній спрямованості організації науково-технічної творчості учнівської молоді: основною її метою має бути пропедевтичне оволодіння досвідом творчості в галузі техніки, психологічна готовність до творчості у трудовій діяльності.

Соціально-педагогічна спрямованість технічної творчості, у свою чергу, може бути реалізована тільки на основі врахування психолого-педагогічних особливостей творчої діяльності взагалі й дитячої технічної творчості зокрема.

Ключові слова: *творча діяльність учнів, гурткова робота, педагогічна спрямованість, технічна творчість, трудова діяльність.*

Pedagogical direction of the creative activity of students in the process at work

Pisarenok Ivan, Polyakov Andriy

Scientific supervisor: Candidate of pedagogical sciences, Associate Professor Kononenko S.O.

*The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytsky,
Ukraine*

The article reveals the creativity of students in the process at work. Focus on the socio-pedagogic orientation organization of scientific and technical creativity of youth: the main purpose of it is to be propedevtične of mastering the experience of creativity in the field of engineering, psychological readiness for creativity labor activity.

Socio-pedagogic orientation of technical creativity, in turn, can be implemented only on the basis of consideration of psychological-pedagogical features of creative activity in General, and children's technical creativity in particular.

Keywords: *creative activity of students, gurtkova work, educational focus, technical creativity, employment.*

Постановка проблеми. Питання організації технічної творчості школярів щодо вирішення завдань політехнічної і трудової підготовки, розвитку їхніх

творчих здібностей досліджували багато вчених . У більшості педагогічних досліджень, присвячених розробці питань організації і розвитку технічної творчості школярів, в основу визначення його сутності покладено творчу діяльність. У психології творчість найчастіше розглядають як діяльність, що сприяє розвитку якісно нових матеріальних і духовних цінностей, тобто таких, що мають суспільну значущість [3]. Водночас результати психологічних досліджень довели: якщо людині невідоме вирішення поставленого перед нею завдання, їй потрібно здійснювати творчий процес незалежно від того, чи було це завдання розв'язане до неї.

Дослідженнями в галузі дитячої технічної творчості встановлено, що технічна творчість учнів, хоча й має свою специфіку, зумовлену рівнем їхньої загальноосвітньої і спеціальної підготовки, ступенем сформованості психічних процесів, життєвим досвідом та віковими особливостями, але за своєю психологічною природою, стадіями перебігу аналогічна творчості дорослих. Зважаючи на це, в педагогічних і методичних дослідженнях, присвячених розробці питань організації технічної творчості школярів, вона визначається як вид діяльності, внаслідок якої створюються технічні об'єкти, що мають ознаки корисності й істотної новизни. Остання може бути об'єктивною й суб'єктивною [5; 6].

У технічній творчості школярів, як у будь-якій технічній діяльності, виявляються психологічні, соціальні, гносеологічні аспекти. Проте саме педагогічна її спрямованість визначає можливість і дає змогу завдяки цілеспрямованій організації діяльності учнів формувати в них потрібні для суспільства якості особистості. Технічну творчість учнівської молоді слід розглядати передусім як педагогічно керований процес, що є органічною частиною навчально-виховної роботи в освітній галузі, яку проводять і на заняттях гуртків, і на уроках [4].

Аналіз досліджень і публікацій. Аналізуючи зміст, що вкладають педагоги і методисти у поняття «технічна творчість школярів» [1; 5; 6; 7], можна помітити, що цей термін використовують у трьох самостійних

значеннях: 1) як діяльність зі створення технічних об'єктів, аналогічна до творчої діяльності дорослих; 2) як багатоцільовий педагогічний засіб; 3) як напрям навчально-виховної роботи. До кожного наступного значення входить попереднє, відрізняючись метою і різноманітністю процесів, притаманних керованій педагогом діяльності учнів. Причому в останньому випадку взаємопов'язана діяльність учня і діяльність учителя стає об'єктом педагогічного керівництва і здійснюється в межах певної педагогічної системи.

Мета статті: дослідити творчу діяльність учнів в процесі гурткової роботи.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз науково-педагогічної літератури, вивчення педагогічного досвіду); емпіричні (педагогічне спостереження, бесіди; узагальнення результатів дослідження).

Виклад основного матеріалу. Якщо технічну творчість розглядати як напрям навчально-виховної роботи, то в основу оцінювання результатів діяльності учнів має бути покладена не стільки новизна створеного ними виробу, скільки ті знання, вміння, навички, здібності, яких вони набули і розвинули в процесі занять. В узагальненому вигляді – все те, що визначає підготовленість школярів до творчості після закінчення школи.

Творча діяльність учнів важлива насамперед як соціальний чинник їхнього розвитку. Тому визначення поняття «технічна творчість учнів» має розкривати його сутність передусім як педагогічного явища. *Технічна творчість учнів є особливим видом діяльності, у процесі якої відбувається розвиток їхніх творчих здібностей, формуються елементи досвіду творчості в галузі науки і техніки.*

На нашу думку, цей підхід дає змогу повніше розкрити педагогічну сутність технічної творчості школярів, визначити її місце в системі навчання і виховання молоді.

Таке тлумачення поняття «технічна творчість учнів» відповідає розумінню творчості як перетворення матеріального світу, в процесі якого відбувається розвиток і самої людини.

Наголошується на соціально-педагогічній спрямованості організації науково-технічної творчості учнівської молоді: основною її метою має бути пропедевтичне оволодіння досвідом творчості в галузі техніки, психологічна готовність до творчості у трудовій діяльності.

Соціально-педагогічна спрямованість технічної творчості, у свою чергу, може бути реалізована тільки на основі врахування психолого-педагогічних особливостей творчої діяльності взагалі й дитячої технічної творчості зокрема.

Виховувати і розвивати творчу особистість можливо без формування і розвитку інтересів, творчих обдарувань, технічного мислення, творчої уяви, певного ціннісного ставлення до навколишнього світу, інших якостей, що визначають творчу особистість. Формування і розвиток особистісних якостей учня в процесі наукової і технічної творчості передбачає наявність певних умов. Розв'язання конструкторських і дослідницьких завдань, виготовлення приладів, пристроїв з елементами новизни, суспільно значущих – основні умови набуття творчого досвіду, розвитку особистісних якостей, успішної підготовки молоді до творчості.

Багато школярів самостійно займаються конструюванням різних моделей, приладів, механізмів тощо. Самодіяльність дітей у цих випадках також може мати творчий характер, а створювані ними конструкції – суспільну значущість. Оскільки у процесі творчої роботи учень користується літературою розв'язує конструкторські завдання, набуває нових знань та вмінь, відбувається розвиток самого юного техника.

Проте, у процесі діяльності можуть формуватися як позитивні, так і негативні риси особистості. Нерідко соціально значущі результати нейтралізуються негативними наслідками технічної самодіяльності. Вибухають моделі ракет, травмуючи випробувачів, горить квартирна електромережа, виготовляється саморобна зброя, самодіяльні радіоаматори перешкоджають зв'язку літаків із диспетчерами аеропортів. Щоб творчість школярів давала соціально вагомі результати, вона має бути педагогічно організованою. Організувати відповідні види діяльності певним чином, зробити процес

технічної творчості цілеспрямованим, таким, щоб у ньому формувалися і розвивалися соціально значущі якості, – завдання педагогів. Проте організований процес виховання може бути реалізований лише у тому разі, якщо чітко визначено мету виховання, побудовано адекватний меті педагогічний процес, який здійснюється у межах певної системи керування – педагогічної системи. Лише тоді можливо досягти результатів, що виявляються не тільки у створених учнями технічних приладах, а й у перетворенні соціального досвіду творчості на ідеали та якості молодого людини, її культуру і мораль, здібності, звички, характер.

Системний підхід до вивчення педагогічних явищ, оптимізації процесів навчання і виховання нової генерації означає, що педагогічна система є сукупністю взаємопов'язаних компонентів, які функціонують в єдності й підпорядковані меті виховання і навчання молоді [1]. Необхідною і достатньою умовою для створення педагогічної системи є наявність: 1) педагогічної мети; 2) змісту освіти (певної інформації, нагромадженої в суспільстві, що має стати предметом засвоєння учнями); 3) засобів, форм і методів педагогічного впливу (засобів педагогічної комунікації); 4) педагогів, які знають мету організації навчального процесу, володіють змістом освіти, що потрібно передати учням, та засобами педагогічної комунікації; 5) учнів, готових сприйняти зміст освіти.

Ці структурні компоненти вступають у складні взаємодії, створюючи стійкі базові зв'язки, що виникають у процесі діяльності педагогів та учнів, зумовлюють рух, розвиток, вдосконалення педагогічних систем і тим самим їхню стійкість, життєздатність, виживання.

Педагогічна організація технічної творчості, як уже зазначалося, має певну соціально обумовлену мету, яку загалом можна визначити так: підготовка учнів до творчої праці в майбутній виробничій діяльності; формування у школярів досвіду творчості в галузі фізики і техніки, виховання не тільки завтрашніх , винахідників і конструкторів, а й умілих, ініціативних виконавців, здатних досконало оволодіти технологічними процесами, раціоналізувати їх.

Щодо технічної творчості школярів, то її зміст можна інтерпретувати як систему знань, умінь, навичок; досвід творчої діяльності; досвід емоційно-ціннісного ставлення до техніки і виробництва.

Аналіз педагогічної та спеціальної літератури, вивчення досвіду організації технічної творчості в школах і позашкільних закладах, експериментальні дослідження дають можливість визначити в загальних рисах освітній зміст технічної творчості. Так, до системи знань мають входити:

- політехнічні знання природничо-наукового, техніко-технологічного й економіко-організаційного характеру, а також знання щодо способів їхнього застосування під час розв'язування конструкторських завдань;

- спеціальні знання з обраної учнями галузі техніки (радіотехніки, електроніки, телемеханіки, авіації, космонавтики, суднобудування тощо);

- знання природничо-наукових основ відповідної галузі техніки (електронної теорії, гідро- й аеродинаміки, кібернетики тощо);

- знання загальних принципів і методів технічного конструювання, уявлення про найпоширеніші методи і методики творчої винахідницької та раціоналізаторської діяльності;

- знання загальних принципів художнього конструювання та технічної естетики, загальні знання з галузі інженерної психології, ергономіки;

- техніко-технологічні знання основних конструкційних матеріалів та способів їх опрацювання, інструментів і обладнання, що застосовують як у дитячій технічній творчості, так і у виробничій практиці.

Велике значення для реалізації завдань організації технічної творчості має набуття вмінь і навичок політехнічного і загальнотрудового характеру. Серед цих умінь слід виокремити:

- конструктивно-технічні, що дають змогу зрозуміти завдання, уявити результат праці, конструкцію майбутнього виробу, його форму, розміри, матеріали, з яких він може бути виготовлений;

- організаційно-технологічні, що дають можливість правильно підібрати праці і матеріали, виконати потрібні техніко-технологічні операції;

- операційно-контрольні, що дають змогу здійснювати поточний і завершальний контроль виконання запланованих операцій.

Крім загальних умінь і навичок учні мають оволодіти вміннями і навичками практичного застосування теоретичних знань під час проектування технічних приладів, виконання нескладних розрахунків і креслень конструкцій або їх окремих елементів. Вони мають також навчитися застосовувати основні прийоми творчого конструювання, евристичні методи, що використовують у винахідницькій практиці, тощо.

Досвід творчої діяльності може бути відображений через його процесуальні характеристики: самостійне перенесення (близьке і далеке) раніше засвоєних знань і умінь у нову ситуацію; бачення проблеми в стереотипній для суб'єкта, знайомій йому ситуації; бачення нової функції відомого об'єкта; бачення структури об'єкта; бачення альтернативи розв'язання проблеми і способу її розв'язання; комбінування раніше засвоєних способів діяльності (розв'язків) у новий спосіб, знаходження оригінального розв'язку проблеми за наявності інших відомих способів, критичність мислення. Ці та інші характерні ознаки творчої діяльності виявляються в умінні досить швидко знаходити оптимальне розв'язання конструкторських і техніко-технологічних завдань; раціональному плануванню своєї праці; вмінні аналізувати різні варіанти конструкторських рішень, виявляти їхні переваги, недоліки, знаходити невикористані можливості; вмінні теоретично обґрунтовувати знайдені розв'язки, здійснювати їх експериментальну перевірку тощо.

Захоплення наукою і технікою, інтерес до конструювання, винахідницької та раціоналізаторської діяльності, працьовитість, повага до людей і результатів праці, активність та ініціативність, економність і ощадливість, відповідальне ставлення до дорученої справи, допитливість і самостійність, дисциплінованість у праці, вміння бачити красу і досконалість технічних приладів та інші якості становлять сутність досвіду емоційно-ціннісного ставлення до праці, техніки, технічної творчості.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Отже, педагогічно організована технічна творчість школярів має забезпечувати засвоєння учнями знань, вмінь, навичок, досвіду творчої діяльності, досвіду емоційно-ціннісного ставлення, що є складовою змісту освіти, яка дасть можливість молоді після закінчення школи залучитися до активної трудової діяльності.

Список використаної літератури

1. Антонов А. В. Психология изобретательского творчества / Антонов А. В. – К.: Вища шк., 1978. – 175 с.
2. Горский В. А. Техническое творчество школьников / Горский В. А. – М.: Просвещение, 1981. – 96 с.
3. Четкарев В. К. Уроки творчества / Четкарев В. К. – М.: Знание, 1982. – 96 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Разумовский В.Г. Техническое творчество детей // Педагогическая энциклопедия: В 6 т. / Разумовский В. Г – М., 1968. – Т. 4. – С. 265–273.
6. Пономарев Я. А. Психология творчества / Пономарев Я. А. – М.: Наука, 1976. – 303 с.
7. Путилин В. Д. Социальная направленность технического творчества учащихся / Путилин В. Д. – М.: Высш. шк., 1979. – 79 с.